

Ifj. Barta János

1956 A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOKBAN – KÖRKÉP. FŐSZERKESZTŐI ELŐSZÓ.

Amikor szerkesztőségünk elhatározta, hogy folyóiratunkban megemlékezünk az 1956-os forradalom 60. évfordulójáról, azt is nyilvánvalónak tartottuk, hogy ebben aligha érdemes a tisztelgések szokásos útjára lépni, azaz az általában már sokszor hallott hazai visszaemlékezéseket megismételni, vagy – az elvárt tudományos igényeknél leegyszerűsítettebb – szakmai tanulmánnyal reagálni. Úgy gondoltuk, hogy ennél sokkal hasznosabb lesz, ha a forradalom határon túli hatásáról: visszhangjáról, következményeiről próbálunk beszámolókat kérni, hiszen ezek az események hazai közvéleményünkben kevésbé ismertek. A tudományos feldolgozásokban persze már nem ismeretlenek, tanulmányok sora foglalkozott és foglalkozik velük, a szomszédos országokban élő kollégáink egyre többször ismertetik konferenciákon kutatásaik eredményeit. Mindez azonban a hazai olvasókhoz kevésbé tudott eljutni.

Az ismeretek hiányában az is közrejátszott, hogy az eltelt 60 évből 34 úgy telt el, hogy írásban a hazai eseményekről is csak egy torz kép bontakozhatott ki, „ellenforradalminak” minősítve a legszentebb érzelmeket és célokat, megbocsáthatatlannak a fegyveres védekezés, az időnként kitörő spontán népharag, néhány esetben valóban kegyetlen megnyilvánulásait. Emlékezhettünk, micsoda felháborodást keltett hivatalos körökben, amikor Pozsgay Imre – megtörve a megbélyegző „ellenforradalom” kifejezést – „népfelkelésként” igyekezett meghatározni az eseményeket.

Az ismeretek hiányában azonban egy másik ok is közrejátszott. Az ominózus 34 év alatt határon túl élő nemzet-társainkról is el kellett feledkeznünk. Az országot szigorú határzár vette körül, amely még a „testvéri” szocialista országokkal szemben is érvényesült. Ez a határzár a szellemi érintkezést is megbénította, a sajtót, a rádiót a cenzúra korlátozta, s a levelekben sem volt tanácsos őszintén megnyilatkozni. Nemzedéknyien nőttünk fel úgy, hogy szinte nem is tudtunk arról, hogy népünkben mennyien élnek határainkon túl.

Nem szerepelnek a szomszéd országokra vonatkozó elképzelések az 1956-os forradalom célkitűzései között sem. De hiszen 11 évvel a számunkra vesztés II. világháború lezárása, s alig 9 évvel a Trianont megismétlő (sőt, további falvak elvételével megfejlő) Párizsi békeszerződés megkötése után, a szovjet uralma alá kényszerített országokban vajon hogyan is lehetett volna reagálni anélkül, hogy

ne nacionalistának nevezték volna azokat, akik ezt megtették. Pedig a határon túli magyarság élénk figyelemmel kísérte a forradalmi eseményeket, néha még együtt-érzésének is hangot próbált adni. Bűnhődése azonban még a szimpátia szerény megnyilvánulásaiért sem maradt el. A megtorlás szándéka nem is a felhánytorgatott vétkek büntetése, hanem a megfélemlítés, célja nemcsak a tettek megtorlása, hanem a véleménynyilvánítás elhallgattatása volt.

Az ismeretek hiányához az is hozzájárult, hogy ilyen körülmények között 1956 eseményeiről sem Magyarországon, sem a szomszédos országokban nem lehetett érdemleges kutatást végezni. Hazánkban a levéltárak titkosított anyagai lassan megnyílnak, a szomszédos országokban persze erre is csak lassabban kerül sor. Mégis, az utolsó negyedszázad szerencsére nemcsak nálunk, hanem náluk is lehetőséget adott a forradalom kutatására. Ennek eredményeiből kívánunk most néhány elemet közreadni. Ezen cikkek írására az adott országban élő magyar kutatókat kértünk fel. Csak közvetve kapcsolódik a témához, de különlegessége miatt a megemlékező cikkek blokkját egy lengyel tárgyú tanulmánnyal zárjuk, hiszen a forradalom a magyarsággal szemben mindig szimpatizáló lengyelek körében is számos együtt érző megnyilvánulást váltott ki.